

Az „agyközpont”

Akagyemgorodok

A tudomány szolgálatában

Az elmúlt évben — akárcsak az űrhajósok városa, Csillagváros — a szibériai tudományos központ, Akagyemgorodok is fogalommá vált a világon. Novoszibirszk-től 25 kilométerre, az úgynevezett Obi-tenger partján, a tajga közepén épült fel a világ egyik legkoncentráltabb tudományos központja, Akadémiaváros. 1957. május 18-án a Szovjetunió Minisztertanácsa határozatot hozott arról, hogy Szibériában létre kell hozni a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának szibériai részlegét.

Átlag életkor: 34 év

„Város az erdőben” — így is nevezik. Akagyemgorodot, a 40 ezer lakosú települést. Hiszen a tudományos intézetek, a lakóházak, mozik éttermek csak néhány méterre fekszenek a nyír- és fenyőerdőktől. Az utcákat mindenhol erdő övezi, illetve helyesebben szólva az erdőben vannak a széles utcák. A város valóban a tudományt szolgálja. A nyugodt, gyönyörű környezet ideális a tudományos munka számára. Akagyemgorodok lakóinak több mint a fele tudományos dolgozó, a lakosság átlag életkora mindössze 34 év. Húsz tudományos intézet működik a városban, többek között matematikai, automatizálási, közgazdasági és iparszervezési, kémiai. Itt található a világhíres Katalízis Intézet is, amelyhez hasonló mindössze három van a világon.

A város számítóközpontja meteorológiai, geofizikai, magfizikai, közgazdasági, kémiai, szociológiai stb. számításokkal és a különböző tudományok problémáinak gépi megoldásával foglalkozik. A kutatómunkát segíti a világ egyik legnagyobb és leggazdagabb szakkönyvtára is. Az „agyközpont” magas színvonalát jellemzi, hogy a tudósok között 24 akadémikus, 52 akadémiai levelezőtag, 200 tudományos doktora és 2000 kandidátus dolgozik. A tudósvárosban tevékenykedik Szoboljev akadémikus, Trofimuk akadémikus, a szibériai olajmezők felfedezője és Aganbegjan, a világhíres közgazdászprofesszor, aki már 26 éves korában tagja volt az Akadémiának. Az egyetem rektora Beljajev akadémikus, a világ egyik legkiválóbb magfizikusa.

Az akagyemgorodoki tudományos komplexum az elmélet és a gyakorlat egysége, hiszen az intézetekben mind elméleti, mind pedig gyakorlati kutatás, kísérletezés folyik.

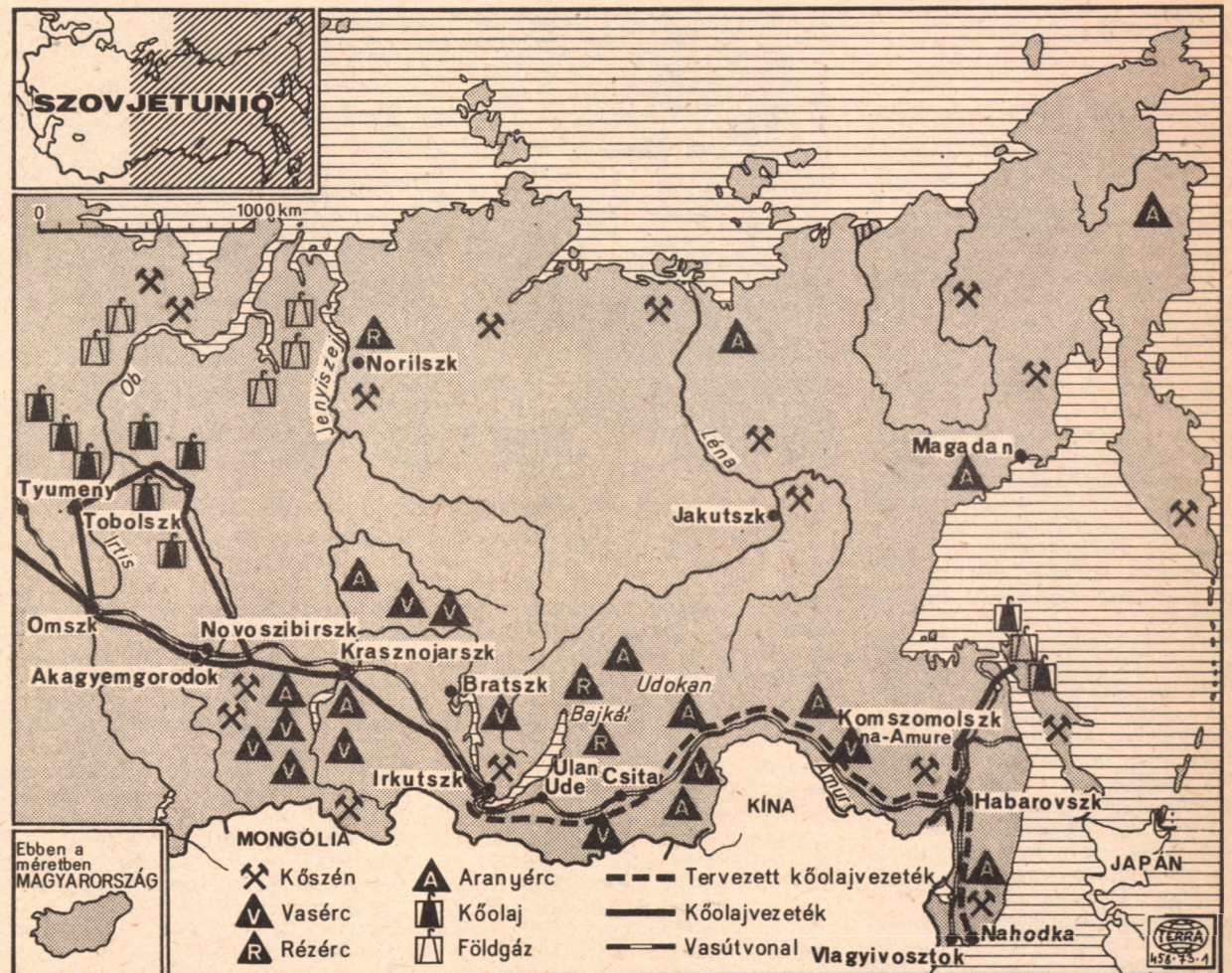
Manapság, amikor Szibéria a világ gazdasági érdeklődésének homlokterébe került, hangsúlyozott jelentősége van a szibériai tudományos központban folyó kutatások-

arán, hiszen Szibéria nagy részén mostoha természeti és időjárási viszonyok uralkodnak. (Már 1956-ban, az SZKP XX. kongresszusán hangsúlyozták, hogy Szibériát nagy ütemben kell fejleszteni, mind az ipar, mind a mezőgazdaság területén. Gigantikus alkotások születtek az elmúlt évtizedben itt, elég csak a bratszki vízi erőműre utalni.)

Akagyemgorodok és a tudományos alközpontok létrehozásával sikerült a természeti gazdagság és a tudomány ötvözetét megalkotni Szibériában. Az intézetekben, valamint az azokon kívül folyó kutatások jól szolgálják a terület továbbfejlesztését. A Geológiai Inté-

hívják a helybeliek tengernek. A városban pezsgő kulturális élet folyik. A Tudósok Házában opera és színház működik, a látogatók kétezres képgyűjteményt tekinthetnek meg és Novoszibirszk, Szibéria kulturális központja is csak egy „ugrásra” van. Élénk élet folyik a külföldi baráti társaságok helyi részlegeiben is. (Itt működik a Szovjet—Magyar Baráti Társaság szibériai tagozata is.)

Érdemes megemlíteni az egészséges környezet fontos tényezőjét, a kristálytisza levegőt. Akadémiaváros tervezésekor elhatározták, hogy semmi olyan berendezést nem fognak építeni, amely szennyezhetné

SZIBÉRIA ES KINCSEI

Megkülönböztetett figyelem Szibéria fokozott iparosítására

nak. Ez a kontinensnyi terület, amelyen Európa 33 országa „kényelmesen” elférne, roppant gazdag természeti kincsekben.

Szibériai ötvözet

Itt van a világ földgáz- és szénkészletének fele, ismert kőolajkészleteinek 25 százaléka. A szibériai föld rendkívül gazdag fában, ércben, aranyban, gyémántban, nem beszélve a hatalmas vízienergia-készletről. A nyugati világot fenyegető energiaválság arra készteti az Egyesült Államokat és Japánt, hogy a jövőben Szibériából elégítse ki energiaigényének jelentős hányadát. Intenzív tárgyalások folynak az energia-kincsek közös kiaknázásáról és csővezetékes, illetve cseppfolyósított elszállításáról.

Ezzel egyidejűleg a Szovjetunió megkülönböztetett figyelmet fordít Szibéria fokozott iparosítására. A túlszűfolt európai területről mind több ipar költözik át a nyersanyagokban és energiában gazdag Szibériába. Óriási ütemben fejlődik ez az Uráltól keletre eső terület, mégpedig igen nagy erőfeszítések

zet például a természeti gazdagság feltárásával foglalkozik többek között, de alig akad olyan tudományos intézet, amely közvetlenül vagy akár közvetve ne kapcsolná munkáját Szibéria „felfedezéséhez”. Fontos feladatuk, hogy megvalósítsák a XXIII. pártkongresszus egyik útmutatását, amely szerint „meg kell gyorsítani a tudományos és a technikai haladást a kutatás extenzív fejlesztése és eredményeinek a termelésben való hasznosítása bázisán”.

A környezet — és védelme

A tudósváros elméleti és gyakorlati kutatóintézetei a népgazdaság szolgálatában állnak és igyekeznek olyan módszereket kidolgozni, amelyek segítségével a ma vagy a holnap technikája a legrövidebb időn belül a termelés részévé válik.

A város lakóinak egyébként az ideális környezet nagyszerű kapcsolódást biztosít. Nyaranta az „Obi-tenger” nyújt a hús erdőkön kívül felüdülést. Az Ob-folyón nagy vízi erőművet létesítettek és ennek 200 kilométer hosszú és 15 kilométer széles tárolómedencéjét

a tiszta, éles szibériai levegőt. Csak villanyfűtést engedélyeztek és az egész városban nincs gáz- vagy egyéb tüzelés. A nagy mennyiségben szükséges elektromos áramot a város mellett épült vízi erőmű szolgáltatja. Az intézetekben nagy intenzitással folynak a környezetvédelmi kutatások, lég- és vízszűrő eljárások és berendezések kidolgozása. A Szovjetunióban az elmúlt évek során, a környezet védelmére hozott intézkedések végrehajtásához szükséges technológiák és „filterek” jó részét itt dolgozták ki.

Akagyemgorodok — akárcsak a tudomány — szüntelenül fejlődik. Folyamatosan bővítik az intézeteket, a kísérletekhez a mindenkori legmodernebb berendezéseket használják. Az egyes tudományágak itt nem élnek magányos életet, hanem szervesen kapcsolódnak egymáshoz, mintegy kiegészítik egymás eredményeit és olyan komplex kutatási programokon dolgozik a tudóscsapat, amelyek bizony sok esetben az intézetek többségének egyszerre adnak munkát. Az erdei város egészében a tudomány szolgálatában áll.

GONDA GYÖRGY—
LÖRINCZE PÉTER

Máris elnökválasztási kampány légkörében, és hangulatában pezseg a párizsi politikai élet: az úgynevezett „politikai szalonokban” azt latolgatják, hogy talán már 1974-ben rendkívüli elnökválasztásra kerül sor és erre már jelentkeznek is a jelöltek meg az önjelöltek... A pártok egymásután rendezik meg a programjukat és a személyi kérdéseket egyaránt tisztázni hivatott kongresszusokat, konferenciákat. Egyes politikusok pedig szenzációsan szánt bejelentésekkel kívánják magukra irányítani a közfigyelmet, ki azzal, hogy dodonai módon új feladatok vállalására késznek nyilatkozik, ki pedig azzal, hogy — lemondásával fenyegetőzik...

Radikális kudarc

Jean-Jacques Servan-Schreiber, a jobboldali radikálisok vezére, aki annyiszor hallatott magáról (a híres könyve, „Az amerikai kihívás” és a híres nancyi csatája a lotharingiai választókerület mandátumáért, a párizsi híres hetilap, az Express éléről való távozása, mind-mind jó alkalom volt arra, hogy valamelyes „fenyegerek” hirtelneve támadjon...) nos, ez a J.-J. S.-S. most közölte a radikális párttal, hogy nem kíván jelöltként pályázni újra a párt elnöki tisztére. Az országos kongresszusokon a radikálisoknak nemcsak arról kell döntenüök, hogy kit állítsanak a párt élére, hanem mindenekelőtt arról, hogy miként foglaljon állást a francia történelemben többször is a haladás oldalán felsorakozott párt a baloldal egységével kapcsolatban.

Servan-Schreiber, aki a francia nagytőke egyik csoportjának szócsöve, semmiképp sem hajlandó arra, hogy csatlakozzék a francia kommunisták és szocialisták 1972 júliusi megállapodásához, amely — mint emlékeztet — egy baloldali kormány programját rögzítette. De pártjában ma sokan vannak — s ezt Servan-Schreiber megállapításaiából idézzük — akik „úgy vélik, hogy újra egyesíteni kell a régi, sokszor emlegetett kifejezéssel élve: a »radikális családot«, vagyis meg kell egyezni azokkal, akik elhagyták a pártot és aláírták a baloldal közös kormányprogramját”. J.-J. S.-S. kerek percc kijelenti, hogy ő erre képtelen, ő ezt nem is fogadhatja el.

Robert Fabre, a baloldali radikálisok mozgalmának elnöke kijelentette: „Kár, hogy Servan-Schreiber nem hamarabb végezte el azt a helyzetelemzést, amely ma kudarcának beismeréséhez vezetett. Tulajdonképp elismeri, hogy a radikálisok számára nincs más lehetőség, mint a baloldal soraiban való küzdelem. Közvetve azt jutatta kifejezésre, hogy nekünk volt igazunk...” Fabre ezután felhívta a radikálisokat, egykori elvbarátait, hogy csatlakozzanak a baloldali radikálisokhoz, fogadják el a baloldal közös kormányprogramját.

Servan-Schreiber lemondását a párizsi politikai élet ismerői közül számosan csak taktikai húzásnak minősítik és azt jósolták, hogy ha a párt egy része vissza akarná tartani, akkor J.-J. S.-S. boldogan meg is maradna posztján...

Felajánlotta pártjának, a szocialista pártnak, lemondását Francois Mitterrand is, a szocialista párt első titkára. A párt igazgató tanácsa nem fogadta el lemondását és bizalmáról biztosította, de Mitterrand azt kérte: hívjanak össze rendkívüli pártkongresszust és döntsenek abban az ügyben, amely ellentétet hozott felszínre Mitterrand és a párt balszárnya között.

A Közös Piac dolgában mutatko-

zik véleménykülönbség Mitterrand és a szocialisták egy része közt: az első titkár és a pártvezetőség számos régi tagja azt tartja, hogy a „Kilencek Európájának” kialakításához a szocialistáknak is hozzá kell járulniuk. (Nem szabad elfeledni, hogy másfél-két évtizede Guy Mollet szocialistái a „kis Európa”, a nyugat-európai tőkés integráció leglelkesebb hívei voltak. Külpolitikai programjuk a NATO-hoz való tartozás mellett a második pilléreként a közös piaci tagságot említette...)

A szocialisták balszárnya azt a véleményt hangoztatja, hogy a „Kilencek Európájának” megerő-

CHABAN-DELMAS BESZÉL EGY BORDEAUX-I GYÜLESEN

Egyesek azt jósolják, ő követheti Pompidout az Elysée-palotában

sődése, a tőkés integráció teljes kialakulása meggátolná Franciaországban a szocialista rendszer megteremtését. Amire válaszként Mitterrand azt mondja: a közös piaci szervezet egyszer majd képes lehet a multinacionális tőkés társaságok korlátozására, s éppen ezért kell megvalósítani a szocialista pártok és a szakszervezetek együttműködését, közös küzdelmét a kilenc közös piaci országban...

A szocialisták belső vitája, mivel ők a Francia Kommunista Párt elsőszámú szövetségesei az egységes baloldalon, a közös kormányprogram táboraiban, természetesen kihat az egész baloldal helyzetére. Ugyanakkor kommunista részről felhívják a szocialisták figyelmét arra is, hogy az a bizonyos közös kormányprogram világosan meghatározta, mi lesz egy baloldali francia kormány teendője a Közös Piacon.

December közepén lesz a szocialista párt rendkívüli kongresszusa, amely tisztázhatja a párt álláspontját a közös piaci vitában.

Itt is a Közös Piac

A Közös Piac, a nyugat-európai politikai integráció vitatéma volt a gaulleista kormánypárt, az UDR nantes-i kongresszusán is. Az úgynevezett „ortodox” gaulleisták, vagyis De Gaulle tábornok önálló francia külpolitikai törekvéseinek a szószólói amellelt kardoskodnak, hogy Franciaország „nem lehet foglya” egy „nyugat-európai közöségnek”, amely amúgy is „függő viszonyra lenne kárhoztatva”. Michel Debré, egykori miniszterelnök és hadügyminiszter keményen megbélyegzett minden kísérletet, amely a francia szuverenitás bármilyen megcsorbításával járna. A közös piaci integráció elutasításával egyidejűleg elvetette a NATO-ba való teljes francia visszatérés lehetőségét is, s a gaulleizmus nagy névadójára hivatkozott, aki háttér fordított a francia nemzeti érdekek

Franciaország

Pártok készülődése

Kongresszusok és lemondások

Elnökjelöltek és -önjelöltek

tán érthető, hogy Giscard d'Estaing népszerűségi görbéje lejjebb száll. A francia közvéleménykutató intézet rendszeresen felméréseket készít a miniszterek személyi népszerűségéről: 100 megkérdezett közül már csak 55 elégedett a pénzügyminiszterrel, ezt megelőzően még 62-en nyilatkoztak kedvezően róla...

Híre járja, hogy Giscard d'Estaing kiválni készül a kormányból. A Canard Enchaîné, ez a rendszerint jól értesült satirikus hetilap mindenesetre megírja, hogy a pénzügyminiszter fehér asztal mellett elárulta a barátainak: egy közeli kormányátalakítás során neki más tárcát akarnának felajánlani, de ő nem fogadja el... A francia polgári politikusok régi taktikája szerint valószínűleg egy ideig visszavonulna, hogy aztán annál nagyobb dinamikával lépjen ismét színre. (Pompidou is ezt tette 1968 nyarán és 1969 elején...)

Giscard d'Estaing-ről persze tudnivaló, hogy — nem gaulleista. A kormánytöbbséget alkotó másik párt, a jobboldali függetlenek vezéralakja. Személyében a hagyományos francia nagytőke, sőt a katolikus tőkés képviselője készül a hatalom csúcsainak megostromlására. (A francia tőkés viszonyok közt még ilyen „vallási megosztás” is létezik: Couve de Murville, a korábbi külügyminiszter és rövid ideig De Gaulle miniszterelnök például a hugenotta — vagyis protestáns — arisztokráciából kinőtt tőkés csoportokat képviselte...)

A gaulleisták nantes-i kongresszusán Couve de Murville is a bírálók sorában lépett fel. Ha nem is olyan keményen, mint baráti körben és „politikai szalonokban”: amott azzal vádolja a kormányt, hogy nincs igazi politikája...

Az új főtitkár

A kománypárt, az UDR kongresszusa végül döntött a főtitkári tisztségről is. Meglepetés nem született: Alexandre Sanguinetti kapott bizalmat, az a Sanguinetti, aki október eleje, Alain Peyrefitte volt főtitkár lemondása óta ellátja már a főtitkári teendőket.

Sanguinetti nem tartozik Pompidou elnök feltétlen hívei közé — ez a legfontosabb megállapításuk párizsi politikai megfigyelőknek. Akik egyébként felhívják a figyelmet, hogy nem lesz könnyű dolga Sanguinettinek: a gaulleista párt hullámvölgy felé halad. A tavaszi nemzetgyűlési választásokon csak vereséggel felérol győzelmet tudott aratni: viszonylagos többsége volt csupán a parlamentben, 281 képviselői helyéből csak 190 maradt meg. A szavazatoknak a 18 százaléka cserben hagyta a pártot.

Nemcsak az öltözködésben, hanem az autóban is évről évre változik a divat. A hatvanas évek végétől ismét tért hódítottak az amerikai típusú „bárkák és cirkálók”. A nagyméretű, luxuskivitelű autók egyre inkább státuszszimbólumokká váltak a tőkés világban, kisautókat csak második járműnek, „női kocsinak” vásároltak. Persze a kis jövedelmű rétegek inkább az olcsóbb, kis fogyasztású autót vásárolták. Egykét éve azonban világszerte növekszik a kereslet és az érdeklődés a kisautók iránt.

A kínálat azonban nem tud ilyen hamar alkalmazkodni a kereslethez és viszonylagos hiány állt be a kiskocsik piacán. A nagy autógyárak — főleg az USA-ban — későn ébredtek és így előnyhöz jutottak azon gyárak, amelyek korábban is készítettek már miniket. Ennek következtében bizonyos eltolódás jött létre az iparban és a piacon.

Forgalmi dugók

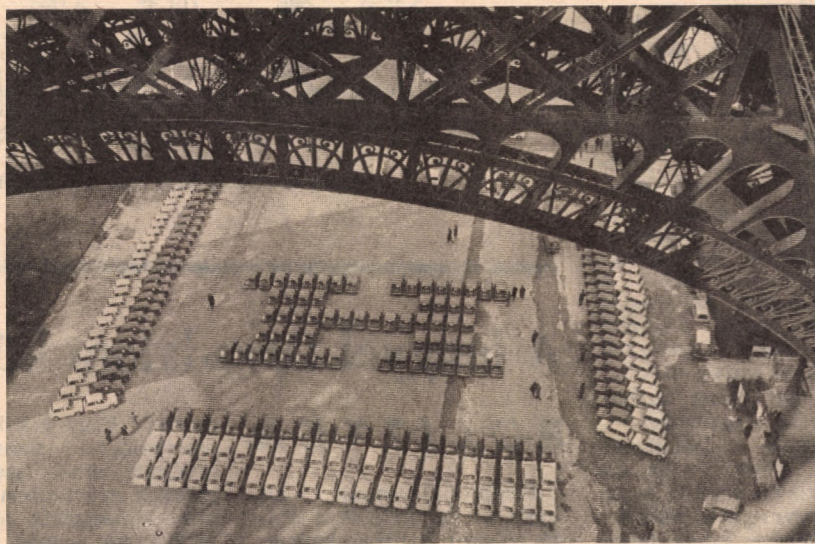
A kiskocsik sikeréhez a költségtenyezőn kívül még számos ok vezetett, melyeket korunk betegségeiként is lehet értékelni. A megnövekedett gépkocsisűrűség — a világon évente több mint 35 millió személyautót gyártanak — különösen a fejlett ipari országokban okoz jóformán megoldhatatlan gondokat. A nap szinte minden órájában óriási forgalmi dugók keletkeznek a nagyvárosokban, a parkolás a városi hatóságok erőfeszítései ellenére (parkolóházak, föld alatti garázsok, járdán parkolás) mind nehezebb. A városi közlekedésben előállt problémák fordították az embereket mindinkább a kisméretű autók felé, ugyanis a kiskocsik elterjedése segíthet valamelyest a parkolási, sebességi gondokon. A kisautók térhódításának folyamatát meggyorsítja napjaink egyik legégetőbb gazdasági problémája: az energiaválság.

A fenyegető energiahiány a közlekedésben is érezteti a hatását. Az Egyesült Államokban és Nyugat-Európa több országában megszokottá válik a kép: üzemanyaghiány miatt zárva tartó benzinkutak. Az USA több államában jegyzendzert vezettek be és a gépkocsi-tulajdonosok hetenként csak bizonyos mennyiségű benzint kaphatnak. (Szerencsésebbek a Dieselmotoros autók tulajdonosai, hiszen ezek a kocsik csak keveset fogyasztanak. Elterjedésüket azonban akadályozza magas árak.) Előrebecslések szerint 1976-ban Amerikában mintegy 30 millió autó lesz mozgásképtelen üzemanyaghiány miatt. Nyugat-Európában még rosszabb helyzet várható, hiszen a tőkés Európa energiaszükségletének több mint 80 százalékát importból elégíti ki. A növekvő olajárak és az importolaj iránti megnövekedett világméretű kereslet bizonytalanná teszi a megfelelő mennyiségű kőolaj behozatalt.

Érthető tehát, hogy az állami szervek a vásárlókat inkább a kiskocsik vételére igyekeznek terelni, hiszen a 6–10 liter körüli fogyasztás jócskán enyhíthet az energiagondokon, bár megoldani nem tudja. Jelenleg a nagyméretű amerikai és nyugat-európai autótípusok fogyasztása 13–20 liter között van. Ha a tulajdonosoknak csak a fele a jövőben kiskocsit vásárol, akkor évente több millió liter benzint megtakarítására nyílik lehetőség. Természetesen arra nem lehet számítani, hogy a propaganda hatására mindenki kisautót fog vásárolni, de a gyárak eladási statisztikái azt mutatják, hogy rohamosan növekszik a kiskocsik iránti ke-

reslet. A detroiti gyárak 1973 júniusában 28 százalékkal több kisautót adtak el, mint egy évvel korábban, a nagyméretű típusok eladásai pedig 13 százalékkal csökkentek. Egyre növekszik az eladatlannal nagykocsik száma, ez pedig jelentősen befolyásolja a gyárak jövedelmét, hiszen a haszon elsősorban a nagyobb, luxuskivitelű típusoknál jelentkezik.

Hogyan készültek fel a tőkés világ autógyárai a kiskocsik iránti kereslet emelkedésére és hogyan tudják kielégíteni a megnőtt mennyiségi és minőségi igényeket? A kisautók gyártása nem új dolog, hiszen a Fiat, a Volkswagen és

JAPÁN AUTÓK PARÁDÉJA AZ EIFFEL-TORONY TÖVÉBEN

Angliában már több Datsunt adnak el, mint Volkswagent

a japán autógyárak évek óta új típusokkal jelentkeznek. Nekik a kereslet növekedésével „csak” a gyártott mennyiséget kell fokozniuk. Merőben más a helyzet az USA-ban.

Az amerikai óriás gyárak futószalagjairól csaknem kizárólag nagykocsik kerültek le, az amerikai fogyasztó igényeinek megfelelően. A kínálat nem tudott rugalmasan alkalmazkodni a megnövekedett kereslethez és az ország „ott állt” kisautók nélkül. Későn ébredtek a piackutatók, a konstruktőrök és a gyárak. Megindult a japán kiskocsik — Honda, Toyota, Datsun — áradata az amerikai piacra, az amúgy is jó pozíciókkal rendelkező VW pedig tovább növelhette eladásait, amely ma már meghaladja az évi 400 ezer autót. Hamarosan azután megjelentek az amerikai kisautók is a piacon, jóval kisebb mennyiségben, mint az igény. A General Motors Vega, a Ford Pinto, az American Motors pedig Gremlin néven dobott piacra kiskocsit. Az import azonban továbbra sem csökkent, mert a külföldi típusok ára alacsonyabb a hazaiakénál.

Fiat — lekörözve

A kisautók iránti kereslet megnövekedésére kétségkívül a japán autóipar készült fel a legjobban. A kitűnő minőségű, gazdaságos és igen kényelmes japán kisautók óriási mennyiségben álltak rendelkezésre, nem volt tehát semmi akadálya a régen várt autóexport-offenzívára megindításának. A Toyota és a Nissan gyárak — az egész japán autótermelésből 61 százalékkal részesednek — évi 310 ezer autót adnak el az USA-ban. Ázsia több országában egyeduralkodók a piacon. Most a Toyota azzal a tervvel foglalkozik, hogy a benzinhányra való tekintettel új

Autógyártás

A kicsié a jövő?

Japánok Nyugat-Európában

Amerika „ázsiai népautója”

teni a kisautók iránti igényeket, inkább a választékkal vannak problémák. Továbbra is igen népszerűek a Fiat kisautói — a Közös Piac országaiban minden hatodik autó torinói emblémát visel —, de mind több autót ad el a holland DAF és kitűnő tulajdonságokkal rendelkezik a Renault—5, az angol Mini-Morris és a Leyland több kocsija is. A Fiat gyártmányainak népszerűségét mutatja, hogy kisautóinak licencét mind több ország veszi meg. Jugoszláviában ennek alapján gyártják a Zastavát, Lengyelországban pedig júliusban kezdték meg a 600 köbcentiméter űrtartalmú, 23 lóerős és száz kilométerenként 5,2 litert fogyasztó Polski Fiat—126 kisautók sorozatgyártását. Nemcsak Európában, hanem a tengerentúlon is még mindig a VW vezet a népszerűségi listán. A „bogárhátúak” meghódították az egész világot. A wolfsburgi cég hamarosan összeszerelő üzem létesít az USA-ban, hogy ezzel is növelje eladásait és gyorsabban tudjon reagálni a piac igényeire. Brazíliában idén már 600 ezer VW-t állítanak elő és Sao Paulo államban 250 millió dolláros beruházással újabb autógyár épül, amely kizárólag a Brazíliai kívüli latin-amerikai piacokra fog termelni. A cég elnöke, Leiding szerint Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban a piac belátható időn belül telített lesz, ezért új értékesítési területek felé kell nézni. Nemrég kezdődtek meg Kína és a VW tárgyalásai egy esetleges összeszerelő üzem létesítéséről főleg dzsippek előállítására.

Környezetvédelem

Egyébként a fejlődő világban, különösen az ázsiai országokban is rohamosan növekszik az érdeklődés a kisautók és így a „bogárhátúak” iránt. Ezekbe az országokba most ért el a motorizációs robbanás, és most veszik általában az első kocsikat. A szerényebb anyagi lehetőségek miatt érhető módon a kiskocsik iránti kereslet jelentős, nagyobb autót csak ritkábban vásárolnak. Az autógéni konjunktúráját elsősorban a japánok használják ki.

A gépkocsigyártó piacon tehát évtizedünk elejétől kezdve jelentős változások következtek be. Pillanatnyi előnyre tettek szert a kisautókat gyártók, és Japán, miután betört az USA-ba, megkezdte pozícióinak kiépítését Nyugat-Európában. A mostani helyzet azonban minden bizonnyal csak átmenetinek tekinthető.

GONDA GYÖRGY—
LÖRINCZE PÉTER

Emberrablás Tokióban

DER SPIEGEL

Pak Csong Hi dél-koreai diktátor legismertebb ellenfelét Tokióból Szöulba hurcolták. Nyilvánvalónak látszik, hogy Pak titkosszolgálatának szerepe volt az ügyben. Tokió vonakodik ellenintézkedéseket tenni.

Tanaka, Japán miniszterelnöke tartózkodásra int: „A Tokió és Szöul közötti barátságos kapcsolatok elengedhetetlenek az ázsiai béke fenntartása érdekében” — figyelmeztetett a kormányfő a parlamentben. Ohira külügyminiszter szerint is mindenképpen kerülni kell az „elhamarkodott lépéseket”.

A japán ellenzék lényegesen többet követel: a kapcsolatok megszakítását Szöullal és a gazdasági segítségnyújtás beszüntetését. A radikális követelések oka: Szöul hetek óta nyilvánvaló szándékossággal vezeti félre a japán közvéleményt. Dél-koreai kormányképviselők esküdöznek, hogy semmi közük sincs a Távol-Kelet egyik leglátványosabb emberrablásához. Amikor az elrabolt Kim De Dzsungot öt nappal később Japánon és Koreán át hurcolva, számos sebbel a testén, kitéték a szöuli háza előtt, dél-koreai kormányképviselők azt állították, hogy „nem ismerik a tetteseket és indítókokaikat”.

A Japánban élő menekült koreaiak és az Egyesült Államok azonban kezdetől fogva tudták, hogy a kezdeményező a KCIA, a dél-koreai titkosszolgálat. Kim, aki a legutóbbi félig-meddig szabad elnökválasztáson a szavazatok 44 százalékát kapta, és a hadbírósgal elől múlt év októberében Japánba szökött, túlságosan veszélyessé vált Pak Csong Hi államfő számára. A Japánban élő több mint 600 000 menekült koreai és az Egyesült Államokban letelepedett körülbelül 150 000 honfitársa körében kifejtett tevékenysége, és felhívásai „Ázsia Hitlerének” a megbuktatására, mindjobban nyugtalanították Pak Csong Hit.

A barátai által „Korea Kennedyjének” nevezett Kim koreai menekült kormányt akart létrehozni Japánban. „A titkosszolgálatnak utasítása van arra, hogy engem élve vagy holtan Szöulba vigyen” — mondta Kim elhurcolása előtt néhány nappal.

A hat emberrabló egyike, Kim Dong Von diplomata, Dél-Korea tokiói nagykövetségének első titkára volt: 59 ujjlenyomatát azo-

nosították a tetthelyen, a Grand Palace Hotel egyik 22. emeleti szobájában. A nyomozás megállapította, a diplomata a KCIA ügynöke volt. A gépkocsi is, amellyel Kimet Tokióból Osakába vitték, a dél-koreai konzulátus egyik beosztottjé volt.

Mint hat évvel ezelőtt, amikor a KCIA egy hasonló rajtaütésnél 17 koreait hurcolt el az NSZK-ból, Szöul most is az ostoba tudatlant játssza. Az időközben szigorú háziörizet alá helyezett, elrabolt Kim, a japán kormány többszöri megkeresése ellenére sem térhet vissza Tokióba. Szöul a meggyanúsított diplomatákat sem engedi Japánba utazni, hogy tisztázzák magukat a vádak alól.

Bonn hat évvel ezelőtt beszüntette a gazdasági segítségnyújtást Dél-Korea számára. Tokió — az ellenzék szavai szerint — „a japán szuverenitás megsértése” ellenére, eddig teljesen „erőtlennek” bizonyult.

Valóban csak négy héttel az elhurcolás után közzétették, hogy a tetthelyen a nagykövetségi titkártól származó ujjlenyomatokat találtak. „Nevetséges a feltetelezés, hogy a hatóságoknak egy hónapra lett volna szükségük az ujjlenyomatok azonosításához” — vélekedett Be Dong Ho, az Újraegyesítési Nemzeti Konferencia elnöke.

A japán kormány nyilván időt akar adni Szöulnak az ügy feltűnés nélküli elintézésére. Drasztikus intézkedésekhez ugyanis nem fűződik a Tanaka-kormány érdeke. A gazdasági segítségnyújtás beszüntetése például japánokat is érintene. „Tokió Dél-Koreának nyújtott gazdasági segítségeiből sok pénz tűnik el Japán zsebekben”, mondta csüggedten a japán kormányzó párt, a Liberális Demokrata Párt (LDP) balszárnyának egyik embere.

A japán gazdaság számára sem lenne kedvező a kapcsolatok megromlása. Az alacsony munkabérek, a kedvező beruházási feltételek és a szabad nyereségátvitel lehetősége a japánok fontos hátszínévé tette Dél-Koreát. A hatalmas szomszéd egyedül 1973 első félévében 167,75 millió dollárt ruházott be Dél-Koreába, ami az ez idő alatt eszközölt külföldi beruházások 99,7 százaléka.

Csak a tulajdonképpen érdektelen Észak-Korea reagált határozottan. Phenjan mindaddig lemondta az újraegyesítési kérdésekről tárgyaló észak-délbizottság üléseit, ameddig Szöul nem nevez ki új külügyi vezetőt. Dél-Korea küldöttségét ugyanis eddig Li Hu Rak, a titkosszolgálat főnöke vezette.

VILÁGKONFERENCIA NAIROBIBAN

A valutaválság dzsungelében fordított helyzet alakult ki

(Stuttgarter Zeitung)

A lengyel társadalom közérzete

POLITYKA

Megpróbálkoztunk vele, hogy az új távlatokat nyitó lengyel politika harmadik évében behatoljunk a lengyel emberek nézeteinek, hangulatának, meggyőződéseinek, számvetéseinek, mítoszainak, aggodalmainak, reményeinek, örömeinek és gondjainak sűrűjébe.

Arra a kérdésre: „Az Ön véleménye szerint Lengyelországban az elmúlt két év eredményei közül melyek voltak a legfontosabbak?” — már egyetlen vállalatától is meglepően hosszú listát kaptunk.

— Változás az ország politikai vezetésében. — A külföldi utazások megkönnyítése. — A káderkérdés felülvizsgálata. — A nyugati országokkal folytatott kereskedelem fokozása. — A lakásépítés növelése. — Az államhatalom tekintélyének növekedése. — A gazdasági visszaélések gyakoribb leleplezése. — Az NSZK-hoz fűződő kapcsolatok rendezése. — A kormányzati szervek fokozottabb törődése a mezőgazdasággal. — A beruházások ütemének meggyorsítása.

Érdekes, hogy az értelmiségi dolgozók ilyen sok pozitívumot soroltak fel, bár ez volt az egyetlen vállalat, amelynek dolgozói javarészt nemmel feleltek a kérdésre: „Érezhetően emelkedtek-e a keresetek a decembert követő időszakban?” Jó bizonyítéka ez az állampolgári érettségnek: ezek az emberek az ország helyzetét nemcsak saját szemüvegükön keresztül ítélik meg.

Ehhez még hozzá kell fűznünk, hogy a fizikai munkások közül 132 „érezhetőnek” jelölte meg fizetésének növekedését, és csupán 29 válaszolt nemmel.

Vajon az előnyös változások beváltják-e az országban feltámadt remé-

nyeket? Vagy inkább az a pszichológiai jelenség jut érvényre, amely szerint az igények gyorsabban nőnek, mint kielégítésük lehetőségei? Vajon a még jelenleg is létező megélhetési gondok, hétköznapijaink kellemetlen betegségei nem mossák-e el az egyének —, sőt, egész társadalmi rétegek — tudatában azokat a nyomokat, amelyeket a december utáni politika pozitív változásai hagytak maguk után?

Ezért kulcsjelentőségű a közvélemény-kutatás legátfogóbb kérdése: „Ön szerint az emberek pillanatnyilag többet vagy kevesebbet panaszkodnak, mint december előtt?”

150 személy írta azt a válaszában, hogy „kevesebbet”, 29 pedig, hogy „többet”. Ez az eredmény nem meglepő; az ösztönös önismeretről tanúskodik, vagyis arról, hogy „jobban érezzük magunkat”. Természetesen az elégedettségére való legfőbb okok minden társadalmi csoport és réteg számára másképp jelentkeznek, bár némelyiket ugyanazok a jelenségek motiválják: a politikai vezetésben történt változás, „a nagyobb szabadság”, valamint az életszínvonal emelkedése.

A kérdésekből és beszélgetésekből kiderül: a műszaki értelmiségiek nem a motorizáció fejlődését, vagy a lakásépítés ütemének növelését tartják a legnagyobb eredménynek — bár a többi csoporthoz hasonlóan ezt is gyakran említik. A mérnökök az első helyen emelik ki a nagy beruházási vállalkozásokat az iparban és az infrastruktúrában.

Természetesen jelentős számukra az is, hogy a külföldi turista utazások általánosabbá és könnyebbé váltak. Ez a legnagyobb örömet a humán értelmiség és a diákság körében kelti. A nyugatra való utazás lehetősége meglepő

elégedettséggel tölti el még azokat is, akik anyagi okok miatt tulajdonképpen nem is élhetnek e lehetőséggel. E jelenséget egy lélektani tünet okozza; mégpedig az a tudat, hogy nem vagyunk többé kirekesztve a modern kornak abból a világméretű szórakozásából, amelyet az utazás jelent.

Mi az, ami nemcsak egyes embereket, hanem valóban a tömegeket idegesíti? A bürokrácia változatlanul a dicstelen első helyet foglalja el. A második a rangsorban a rossz munkaszervezés, a harmadik az emberek közötti rossz viszony. (A megkérdezettek főleg a klikkekre, a protekcióra, a vezetőik önmagasztalására gondolnak.) Csupán a negyedik az üzletekben való sorbanállás, és általában az ellátás nehézségeit említő panasz.

A megkérdezettek minden csoportja viszont kiemeli, hogy jelentős mértékben növekedtek a kritika lehetőségei. Ez egyike a jobb közérzetet okozó jelenségeknek. A beszélgetőpartnerek és a kérdőíveket kitöltők közül sokan hangsúlyozták, hogy a sajtóban megjelent kritika élesebb és szabadabb, a gyűléseken azonban — a némileg javuló helyzet ellenére — ez sokkal kevésbé tapasztalható. Könnyű nektek az újságban írni — így a válasz —, míg nálunk a munkahelyen a vezetőség csak az olyan kritikai felszólalásokat szereti, amelyeket előbb pontosan megbeszélnek.

Mindezek javarészt közismert jelenségek. Mégis érdemes időről időre megvizsgálnunk, milyen mély és széles annak a hangulatnak a hatása, amelyet a VI. kongresszuson megalapított pártpolitika idézett elő. Lényegesen jobban érezzük magunkat. És számos elöljel arra mutat, hogy további javulást várhatunk — a valóságban és hangulatunkban egyaránt.

Konjunktúraárnyék

A tőkés pénzáramlás

Az egyidejű „hűtés” kockázata

„A jelenlegi infláció üteme állandóan gyorsul a hiperinfláció pontja felé, melyet eleddig csak a banánköztársaságokra vagy akut válságban levő országokra — mint például Németország az első világháború után vagy Franciaország a forradalom időszakában — tartottunk jellemzőnek” — írja John Vaizey professzor, az International Currency Review egyik legutolsó számában.

A tekintélyes közgazdász aligha túloz, a nyugati világ legsúlyosabb problémáját ma az állandó ár-emelkedés, a pénzromlás egyelőre megállíthatatlan folyamata jelenti.

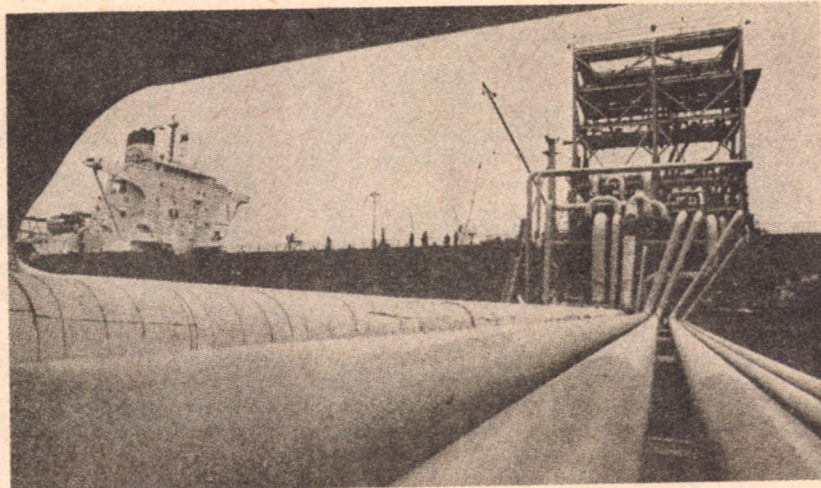
Diocletianus utódai

A jelenség nem korunk, de még csak nem is a modern kapitalizmus terméke. A történészek feljegyezték, hogy az első árfelügyesztést Diocletianus császár volt kénytelen elrendelni. (A feljegyzések szerint eredménytelenül.) A középkor viszonyai között kezdetben a primitív cserekereskedelem hódított teret, az áru- és pénzvizonyok csak később kezdtek újraéledni.

A pénz akkor még nemesfémből készült érme volt, az Európában forgalomban levő pénz mennyiségét még nem jegybankok és kormányok szubjektív döntése, hanem a kontinensen, illetve a gyarmatokon bányászott arany és ezüst mennyisége határozta meg.

A forgalomban levő pénz mennyisége határozta meg végső soron az árszínvonalat is, ha — azonos mennyiségű ércpénzt feltételezve — a kínált áruk tömege nőtt, pénzben kifejezett értékük esett és fordítva. Pénzromlás — és pénzrontás — persze akkor is volt, a királyok, illetve megbízottaik, akik a pénzverés jogát bérbe vették, gyakran keverték az aranyhoz és ezüsthöz értéktelenebb fémeket. A pénzhamisítást és pénzrontást magánszemélyek esetében persze az uralkodók szigorúan büntették. A kereskedelem pedig a forgalom kilökte magából a „jó” pénzt, azt mindenki magának igyekezett megtartani, csak az értékükből vesztett érmék forogtak.

Papírpénzt — eltekintve most John Law skót bankár szerencsétlen kísérletétől Franciaországban —, először a francia forradalom kormányai bocsátottak ki. Az „assignatákat” a központi bank nem volt köteles aranyra átváltani, így kibocsátásuknak a bank aranykészlete nem lehetett korlátja. A bankóprés gátlástalan működtetése az újkor első nagyobb inflációjához, az assignaták rohamos elértéktelenedéséhez vezetett. Ez úgy jelentkezett, hogy

OLAJAT HOZ A TANKHAJÓ AZ AMERIKAI NEW JERSEYBE

Az új fegyver neve: ár- és jövedelempolitika

egyre kevesebb árut lehetett vásárolni — és egyre drágábban — a köztársaság új pénzéért. Árujáért mindenki a királyság pénzét kívánta. Ez persze összefüggött a köztársasági kormányok iránti pénzügyi-politikai bizalmatlanság szándékos növelésével is.

1844-ben Angliában a Peelbank Act értelmében már nem papírpénzt, hanem teljes ércfedezettel rendelkező bankjegyeket bocsátottak ki. A későbbiekben azonban a tőkésállamok fokozatosan letértek erről az útról. Az első világháborúban a hadviselő országok — talán Anglia kivételével — mind kénytelenek voltak költségeik fedezésére nagy tömegű papírpénzt forgalomba dobni. Ennek következtében például a volt Osztrák—Magyar Monarchia területén az aranyérmék azonnal eltűntek, sőt az értékebb ezüst- és nikkelpénzdarabok is. Így előbb vas 20, majd 2 filléreseket verettek. („Vashatos.”) Később megjelentek az egyre magasabb címletű koronások. 1921-ben már 10 000 koronás címletű pénz is forgalomba került, jelezve az árszínvonal hallatlan emelkedését. Az 1925-ös XXXV-ös törvényekkel megteremtett pengő bevezetése pillanatában 12 500 papírkoronával volt egyenlő.

Két inflációtípus

A második világháború idején a náci Németország fonthamisítással próbálkozott. A hitleristák terve szerint az Angliába eljutott nagy tömegű fontbankjegy inflációt idézett volna elő és megbénította volna a kormányzat munkáját. A hamis pénzekből több ládával el is készült, az akció végrehajtására azonban már nem került sor. (Ugyanezzel a tervvel jelentkezett egyébként illetékes szerveknél a háború alatt John Steinbeck amerikai író is.) A második világháború ismét

hatalmas arányú inflációhoz vezetett a részt vevő országok többségében. Nemcsak arról volt szó, hogy sok volt a forgalomban levő pénz, hanem az ellátási nehézségek alakították ki egy általános feketepiacot, ahol az árak egyre feljebb kúsztak. Később már keresettebb árut alig lehetett nemzeti valutáért kapni, az eladók értékállóbb ellentételt követeltek. A háborúban és az azt követő időszakban az aranyon kívül a svájci frankot, dollárt stb. fogadta bizalmába a feketekereskedelem.

A fenti példák mintha azt sugallnák, hogy az infláció csak a

költségvetési kiadások csökkentése, a hitelfeltételek szigorítása, a részletre történő vásárlás nehezítése mérsékelte a keresletet, a gazdasági növekedés lassulása pedig automatikusan meghozta az árindex megnyugvását is. (Mindez persze nem zárta ki azt, hogy a kereslet-kínálati viszonyok egyes termékek esetében továbbra se kerüljenek egyensúlyba, így azok ára az általános tendenciával szemben változatlanul meredeken emelkedhetett.) Keynes receptje, a gazdasági növekedés szabályozása a kereslet befolyásolása útján, meglehetősen jól működött.

Az infláció másik fajtája már komolyabb problémát jelentett. A „költséginfláció” azt tükrözi, hogy a termék árát a termelési tényezők (munkabér, gépek, tőke, nyersanyagok) költségének emelkedése miatt kellett feljebb vinni. Az állami beavatkozás ezt már nem tudja hagyományos eszközökkel ellenőrizni, annál is kevésbé, mivel például a világgazdasági nyersanyagokra egyetlen kormány általában alig tud döntően hatni.

A leggyakoribb eset, hogy keresleti infláció alakul át költséginflációvá; az áremelkedések a szakszervezetek részéről — érthető módon — bérköveteléseket váltanak ki, a megnövekedett bérköltségek szűkítik a vállalkozó profitját, aki emeli az árat és a folyamat indul előlről. Kialakul tehát egy bér—árspirál, melyet megállítani csaknem lehetetlen, hiszen minden pillanatban akad olyan tőkés vagy dolgozó, ki úgy érzi, hogy hátrányos helyzetben van. Az általános áremelkedés pedig a belső árszínvonalat az ország exportárait is átterjed, rontva a kivitel versenyképességét.

Menekülés a papírpénztől

Nyugaton — különösen 1971—72-ben — több szakértő vallotta azt a nézetet, hogy az inflációért kizárólag a szakszervezetek fellökök, amelyek „monopolisztikus helyzetüket” kihasználva „felelőtlen, a termelékenység növekedésétől” elszakadó követelésekkel lépnek fel, így „kényszerítették” a gyárosokat árak emelésére. A statisztikák azonban mást mutatnak. (Nem véletlen, hogy ezek az érvek manapság már ritkábban fordulnak elő, az inflációért most a nyersanyag-áremelkedést és a valutáris válságot okolják.)

Angliában például az elmúlt hónapokban az áremelkedések üteme meghaladta a dolgozók jövedelmének emelkedését. De általánosan is leszögezhető, hogy az infláció legjobban az alacsony fizetésűeket sújtja, az ingatlanok ára például gyorsan nő, nemcsak hogy megtartják reálértéküket, de az még növekszik is. Inflációs időszakban ugyanis senki nem tartja szívesen pénzt takaréokban, inkább befekteti. Megfigyelhető, hogy a papírpénztől való menekülés leggyorsabban az ingatlanárakat veri fel, de — mint ezt a nagy műkereskedő cégek, a londoni Sotheby és Christie katalógusai tanúsítják — rohamosan emelkednek a műkincsek árai is.

A hagyományos indikátor, a szabadpiaci aranyár 120 dollár körüli ingadozása is ezt támasztotta alá: mindenki igyekszik a papírpénztől menekülni, vagyonát olyan formában tartani, hogy reálértékét megőrizze.

Az eddigiek alapján igen meggyőzőnek tűnik az a vélemény, hogy az infláció nehezen gyógyítható betegség, mely, ha elkezdő-

A fejlődő világban több gazdasági tömörülés létezik, de csak kevés működik ténylegesen. Az utóbbiak közé tartozott mindeddig az Andok-integráció. Peru, Kolumbia, Bolívia, Ecuador és Chile gazdasági összefogásának vonzerejét mi sem bizonyítja jobban, minthogy idén februárban csatlakozott Venezuela, majd Argentína kérte felvételét. Ha a Buenos Aires-i kérést teljesítik, egy csaknem 6 millió négyzetkilométerre kiterjedő, 90 millió embert tömörítő gazdasági tömb jön létre.

Az Andok-csoportot gyakorta hívják így: integráció az integrációban. Amikor ugyanis 1969 tavaszán a kolumbiai Cartagénában az öt alapító állam megállapodott az Andok-egyezményben, már tíz éve működött egy átfogó gazdasági tömörülés, a LAFTA, a latin-amerikai szabadkereskedelmi társulás. Az Andok-egyezmény sok tekintetben a LAFTA hibáinak, illetve mind jobban elhatalmasodó cselekvőképzetlenségének következményeképp jött létre.

A gazdasági összefogás napjaink parancsoló szükségszerűsége. Fokozott erővel jelentkezik ez a fejlődő világban, így Latin-Amerikában is. A legtöbb ország nemzeti piaca nagyon szűk, tüke- és szakemberhiányban szenvednek. Az ötvenes évek végére — a hatvanas évek elejére világossá vált, hogy a kontinens gazdasági fejlődésének meggyorsítása szempontjából mulhatalanul fontos a latin-amerikai országok hagyományos elszigeteltségének, egymással szembeni merev elzárkózásának felszámolása. Persze nemcsak a szűk nemzeti piac, meg a korlátozott erőforrások hatottak ebbe az irányba, hanem az amerikai multinacionális óriás vállalatok terjeszkedése is. Hisz a Latin-Amerikát harapófogóban tartó amerikai monopóliumok tárgyalási pozíciója rendszerint erősebb a nemzeti kormányokénál.

A LAFTA azonban nem bizonyult megoldásnak ezekre az égető problémákra. Roppant nehézkesen fejlődött, az egyes vámsorompók felszámolására kitűzött határidőket sorra elhalasztották. Több ország részvétele kifejezetten formális volt, a szabadkereskedelmi övezet ellenére továbbra is néhány hagyományos partnerre koncentrálták kereskedelmüket. Nem vitte előre a fejlett tőkésországoktól, mindenekelőtt az Egyesült Államoktól való függés gyengítését. Sőt: kiderült, hogy a kereskedelmi akadályok lebontásában elért csekély előrehaladásnak is bumerághatása van: a nagyobb piac lehetőségei elsősorban az amerikai multinacionális vállalatok mozgásterét növelték.

Teljességgel indokolt volt tehát egy területileg kisebb, de tartalmilag mélyebb, hatékonyabb gazdasági tömb kiépítése. A döntő lökést ehhez az az aggodalom adta meg, hogy a LAFTA végül is a fejlettebb termelőerőkkel rendelkező országok — főként Brazília — malmára hajtja a vizet, amennyiben akadálymentesen gyűrhetik maguk alá a védővámok lebontásával nyitottá vált fejletlenebb gazdaságokat.

A cartagénai egyezmény nem kevesebbet tűzött ki, minthogy egy évtized leforgása alatt fel kell számolni a résztvevők egymással folytatott kereskedelmét gátló vámkokat és illetékeket. Hangsúlyt kapott az egységes piacon túl az összehangolt gazdaság- és beruházáspolitikai kialakításának, az iparosítás és mezőgazdaság fejlesztésének meggyorsítása.

Kézzelintéssel intézték el a külföldi beruházók az Andok-cso-

port létrejöttét. Nem vártak tőle egészségesebb életműködést, mint a LAFTA-tól. Tévedtek. Amikor 1970 karácsonyán — másfél évvel a megalakulás után — Limában összegyűltek a résztvevők, hogy közös politikát dolgozzanak ki a külföldi tőkével kapcsolatos bánásmódról — az amerikai monopóliumok már a legrosszabbtól tartottak.

A limai tanácskozás határozott intézkedéseket hozott a külföldi tüke helyi ellenőrzésének megteremtésére. Bizonyos területekről, így a közszolgáltatásokból, a bankszférából, a szállítás és a nehézipar néhány ágából kitiltották a külföl-

KISAJÁTÍTOTT CUKORGYÁR PERUBAN

A változások miatt sokat veszíthet dinamizmusából

di vállalatokat. Minden más gazdasági területen a külföldi vállalatok tőkéjének 55 százaléka hazai kezekbe kell átmenjen. A kitűzött célok fokozatos elérése mellett szálltak síkra: Kolumbiában, Peruban és Chilében 15 év, a kevésbé fejlett Bolíviában és Ecuadorban 20 év alatt. Azért, hogy kihúzzák mindenfajta pánikkeltés alól a talajt, rögzítették: az évi profit 14 százaléka hazautalható, kisajátítás esetén pedig megfelelően kártalanítják az érintett vállalatokat.

1973 elejére a belső kereskedelem háromszorosára nőtt az alapítás évéhez képest. Tervek szerint 1975-re a hat ország együttes áruforgalmának 20 százaléka jut az egymás közötti kereskedelemre. Megtették az első lépéseket a tőkeimport-források körének bővítésére: szakértőket küldtek Japánba, Hollandiába, az európai szocialista országokba.

Mindez kevésnek tűnhet. Ha azonban figyelembe vesszük, milyen akadályokat kell leküzdeni az integráció előrehaladásának útjá-

Az Andok-integráció

Válságos ponton

6 millió négyzetkilométer

Merre lép a chilei junta?

rendkívül erős gazdasági szálakkal kötődik az Egyesült Államokhoz és lényegében ez tartotta vissza hosszú időn át a külföldi tüke ellen határozottan fellépő Andok-csoportosulástól.

Hasonlóképpen nagy jelentőségű Argentína jelentkezése, de ezt sajnos már beárnyékolja a tragikus chilei puccs várható hatása. Az Andok-integráció motorját mind ez idáig Peru és főként Chile jelentette. Allende kormánya a nemzeti érdekek következetes védelmével utat mutatott a többi latin-amerikai országnak, s így az Andok-integráció államainak is. Peru mellett Chile baloldali kormánya sürgeten a legerőteljesebben az együttes fellépést az amerikai multinacionális vállalatok fojtogató uralmával szemben. Most természetesen fölvetődik az az alapkérdés, hogyan befolyásolja a jobboldali katonai puccs az integráció további fejlődését. Tagja maradjon-e egyáltalán Chile az Andok-csoportnak?

Ezekre a kérdésekre most lehetetlen megbízható választ adni, még jóslni is igen nehéz. Anynyi biztosnak látszik, hogy a katonai rendszer nem jelent hajtóerőt a gazdasági tömörülés előrehaladásában. Miután kilátásba helyezték, hogy Allende jó néhány alapvető reformintézkedését meg akarják semmisíteni, inkább negatív irányban befolyásolják majd az eddig kialakult együttműködést. Az mégsem valószínű, hogy megszakítanak a kapcsolatokat az Andok-integrációval. Hasonló helyzet alakult ki tavaly Bolíviában, amikor a progresszív Torres-rendszer döntötte meg szélsőjobboldali katonai államcsíny. Ott sem került sor a kilépésre, mert az integrálódás az Andok menti országok számára kikerülhetetlen gazdasági szükségszerűség.

GYÖRI SÁNDOR

DIPLOMÁCIA

Nem ritka jelenség az államközi kapcsolatok alakulásában, hogy két vagy több nagykövet, illetve beosztott diplomata egyidejűleg akarja felkeresni a fogadó ország politikáját vagy diplomatáját. Az kérdés úgy merül fel, hogy a politikus vagy diplomata köteles-e egyszerre fogadni különböző országok megbízottjait?

1939 október havában történt, amikor a második világháború már hetek óta folyt, hogy két nagykövet együttes kihallgatást kért Burgosban, az akkor nemrég megalakult spanyol ellenforradalmi kormány székhelyén Franco államfőtől. Az egyik nagykövet Pétain volt — aki később gyászos szerepet töltött be, amikor vállalta a németbarát francia bábállam vezetését —, a másik pedig az angol Peterson. Kérésük célja az volt, hogy reagáljanak arra a korábbi spanyol nyilatkozatra, amely a kirobbant világháborúval kapcsolatban Spanyolország semlegességét hangsúlyozta. A két nagykövet azt a megbízást kapta hazulról, hogy bejelent-

sék a spanyol államfőnek: Franciaország és Anglia biztosítékot nyújt arra nézve, hogy tiszteletben fogja tartani a proklamált spanyol semlegességet. Az utasítás kifejezetten úgy szólt, hogy együtt jelenjenek meg Francónál.

A kérés még Madridból jött, majd a két nagykövet megérkezett Burgosba. Ott azonban meglepetés várta őket: nyilván német nyomásra a spanyol kormány gyengíteni kívánta semlegességi proklamációját és ezért nem volt nyére a látványos aktus, amit a francia és az angol diplomata kormánya utasítására tervezett. Ezért Pétainnal és Petersonnal közölték; nem bizonyosak benne, vajon egy ilyenfajta biztosíték egyáltalán szükséges-e. Amikor a spanyolok azt a választ kapták, hogy erre szükség van, a kormány egyik tagja közölte a két nagykövettel, hogy az államfő semmiképpen sem tudja őket együttesen fogadni. Külön-külön azonban „lehetne róla szó”. Végül is a kihallgatásra nem került sor.

dik, gyorsan terjed át a különböző szektorokra, erősebb formájában a válságokra emlékeztető pszichózist váltva ki. Az infláció önmagát erősíti, ezért, ha az ár-emelkedések üteme bizonyos — 4—5 százalékos — ütemet meghaladott, megfékezése azért nehéz, mivel a tőkés gazdasági élet résztvevői — tőkésék, munkások, kereskedők, bankárok — a továbbiakban a pénzromlás mértékét eleve adottnak veszik, ár-, bér-, kamat-, profít kalkulációnál azzal számolnak. Brazília gazdaságpolitikája például egyenesen „hozzáigazította” a gazdasági életet a két éve még 20 százalékos inflációhoz. A nagykereskedelmi árinдекс emelkedésének megfelelően ugyanis rendszeresen emelték a béreket, osztalékokat stb. és általában negyedévenként néhány százalékkal leértékelték a cruzeirót. A fejlett tőkésországok nagy részében a központi gazdaságpolitika nem követi a brazil példát, általában a szakszervezetek és a munkaadók erőviszonyának függvénye; hogyan módosul a nemzeti jövedelem elosztása a két alapvető osztály között.

A járvány háttere

A diagnózis megvan, de mi az ok? A tőkés világ a járványt 1970 óta hurcolja, három év távlatból igyekszünk tehát a jelenség hátterét felderíteni. Nyugaton a témának egyébként már hatalmas irodalma van, az infláció „best-seller” lett.

A fejlett tőkésországok jelenleg egy igen erős konjunkturális fellendülés szakaszában vannak. 1970-ben például az Egyesült Államok bruttó nemzeti terméke még reálértékben 2 százalékkal csökkent. Ez év első negyedében viszont az emelkedés évi szinten 8,7 százalékos tétet ki. A múlt évben a fellendülésnek megfelelően a foglalkoztatottság 2,9 millióval nőtt. Ez — kiegészítve az órabérek 7,2 százalékos növekedésével — a vásárlóerő kiugró emelkedését mutatja. Hasonló képet kapunk az OECD-tagállamok többségéről. A statisztikák növekvő foglalkoztatottságról és emelkedő profitrátákról számolnak be.

Ma már az amerikai ipar kapacitásának több mint 90 százalékát kihasználja — az elmúlt években 76 százalékos arány is megszokott volt. Teljes kapacitással termel a tudósítások szerint a francia ipar és Angliában is, ahol a munkanélküliség két éve még 1 millió felett volt, egyes ágazatokban munkaerőhiányról beszélnek.

Az USA gazdasági köreiben már bevallják, Angliában még vitatkoznak arról, vajon a jelenlegi növekedés átcsapott a konjunktúra túlfűtött szakaszába. Ilyenkor ugyanis a keresleti infláció természetes kísérőjelenség. A belföldi termelés teljes kapacitással termel, s ameddig új beruházások nem lépnek be, nem tud többet adni.

Az, hogy ma a tőkés világpiac acéltól kezdve gyapotig sok fontos nyersanyagból és félkésztermékből hiány van, arra mutat, hogy a túlfűtöttség és túlkereslet nemzetközi méretekben jelentkezik. (Ezért félt sok szakértő attól, hogy 1974 közepén viszont recesszió kezdődik a kapitalista világban. Ha ugyanis azonos időpontban értek a túlfűtöttséghez, szinte azonos időben nyúlnak a kormányok a defláció fegyveréhez, így nagy valószínűsége van annak is, hogy a nemzetgazdaságok „lehűlésének” ideje egybeesik.)

A konjunkturális fellendülés azonban a fejlett országok oldaláról erős keresletet teremtett a nyersanyagok iránt. Ez (és a spekuláció) egy év alatt csaknem megduplázta azok árait. Tekintve, hogy a fejlett tőkésországok — talán az USA kivételével — rendkívüli mértékben függenek a nyersanyagimporttól, nem volt más választásuk, mint tudomásul venni az árak felszökését, melynek egyébként részben okozói is voltak. Az emelkedő nyersanyag-, fűtőanyag-, takarmány- (például szójabab) és félkésztermék-árak természetesen megnövelték a ter-

ban kiköt egy önrészesedési százalékot) megtérül.

Nyilvánvalóan azonban: akkor, amikor az árfolyamváltozás kockázata nagy (mint napjainkban), a biztosítótársaságok és bankok szolgáltatásaikért magasabb díjat számolnak fel, amit azután a kereskedő is érvényesít az áraiban.

Vannak ezenkívül gyenge és erős valuták. A gyenge valuták állandóan leértékelődésre gyanúsak, az erős valutákról pedig azt tartják, hogy idővel más valutákhoz viszonyított értékük csak nőni fog. Természetesen minden józan importőr gyenge valutában

EGY ÉLELMISZERBOLT ONKISZOLGÁLÓ-RESZE ÉS PÉNZTÁRA

A tőkés világ a járványt 1970 óta hurcolja

melési költségeket és jelentkeztek a fogyasztói árban is.

A tőkés világpiacra a nemzetközi valutáris válság is ösztönözte az inflációt. Jelenleg ugyanis a jelentősebb nyugat-európai valuták (francia frank, olasz líra, nyugatnémet márka, angol font stb.) árfolyama lebeg. Így, ha egy finn importőr ma Angliából vásárol, nem tudhatja, hogy a fizetésekor — ha fontban kötötte meg az üllelet — több, vagy kevesebb finnmárkát kell adnia azonos mennyiségű angol pénzemért. A font ugyanis lebeg, árfolyama a többi valutához képest akár néhány hét alatt is több százalékkal változhat.

Még nehezebb egy nyugatnémet importőr helyzete. Neki nemcsak a fontjegyzést kell figyelemmel kísérnie, de tanulmányoznia kell a márka mozgását is a frankfurti tőzsdén. Továbbá: a valutaárfolyamok változása ma csak részben függ az egyes országok gazdasági eredményeitől, termelékenységük növekedésétől, a kamatok szintjétől. A valutatőzsdéken — ez a valutaválság jellegzetes terméke — kisebb-nagyobb mértékben az árutól független, spekulációs pénzmozgás hatása rendkívül nagy.

Természetesen a kereskedők védekeznek az árfolyamkockázat ellen. Erre több lehetőségük van. Léteznek biztosítótársaságok, ahol az exportkeresményt biztosítani lehet. Ha a szerződéselőt fél valutája leértékelődik, a különbözet részben (mivel a biztosító által-

szerebbe kötni és aki exportál, az erős valutában szeretne eladni.

A gyenge valuta egyben árképző tényező. Az eladó igyekszik az esetleges leértékelés veszteségét áraiba előre bekalkulálni. Az exportárok növekedése viszont az importőr országokban nyomja felfelé az árszínvonalat.

Harci változatok

Az érintett kormányok inflációellenes tevékenysége ma már széles fronton megfigyelhető. A gazdaságpolitikai intézkedések egy része a klasszikus fegyvertár tartozéka, segítségével a túlfűtött konjunktúrával járó erős keresletet kívánják megcsapolni. A pénzügyminisztériumok a költségvetési kiadásokat szorítják le, a központi bankok a hitelfeltételeket szigorítják és a pénzellátás növekedésének ütemét csökkentik. (E tevékenység következménye a tőkés világban uralkodó magas kamatszint.)

Megfigyelhető azonban — ezt pregnánsan Bonn és Frankfurt, a Bundesbank és a gazdasági minisztériumok vitája mutatja —, hogy a bankok számára a valuta értékének megőrzése, a stabilitás kerül első helyre, míg a gazdasági minisztériumok a recessziótól való féltelmükben elnézőbbek az inflációs jelenségekkel szemben!

A költségvetés felhasználása sem könnyű feladat az áremel-

kedések elleni harcban. Az NSZK gazdasági szakértői például azt tartanák célszerűnek, ha a jövő (pénzügyi) évben a kiadások növekedése elmaradna a bruttó társadalmi termékemelkedéstől. Figyelembe véve a költségvetésből megvalósítandó feladatok nagyságát — így főként a reformokat (például oktatásügy) —, melynek végrehajtására a kormányt választási ígéretei kötelezik, aligha érhető el több, mint hogy a kiadások és a gazdaság párhuzamosan növekedjen. Hasonló problémával küzd Nixon is; a költségvetési kiadások csökkentésének a kongresszusban erős ellenzéke van. Az elnök ugyanis nem kívánja a hadikiadásokat megnyirbálni, az oktatási, közlekedési, lakásépítési és szociális programok szűkítését pedig a képviselők ellenzik.

Az infláció elleni küzdelemben gyakran nyúltak kormányok az importversenyztetés fegyveréhez is. Ausztrália tavasszal 25 százalékkal csökkentette vámtarifáját, könnyítette a behozatalt az NSZK is, Spanyolország pedig júniusban 99,9 százalékgig liberalizálta az iparcikkek bevitelét és vámcsökkentéseket is irányzott elő. Ez az út azonban csak óvatosan járható, hisz a külső verseny erősödése előbb-utóbb az érintett szektorok és szakszervezetek tiltakozásával találkozna. Másrészt pedig ma gyakran előfordul, hogy egy termék a világpiacra is hiánycikk — „eladók piaca” van — ilyenkor az import aligha fékezheti jelentősen a belföldi termelők áremelését.

A „jövedelempolitika”

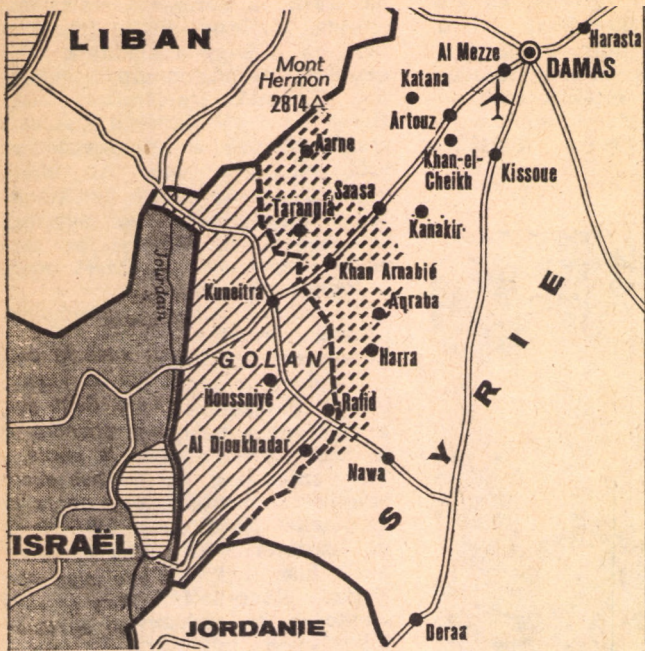
A hagyományos eszközökkel megfékezhetetlen infláció új eszközök bevetésére kényszerítette a fejlett tőkésországok többségének vezetését. Bebizonyosodott, hogy a gazdaság keynesi módszerekkel való befolyásolása nem hozhat eredményt, a gazdaságpolitikának a direkt beavatkozáshoz kell nyúlnia. Az új fegyver neve: ár- és jövedelempolitika. Nem teljesen ismeretlen persze a gazdaságtörténetben. Ehhez hasonló feladatot (az árak és jövedelmek ellenőrzését, „megtervezett” növekedésének biztosítása) kapott az angol Prices and Incomes Board, árbefagyasztáshoz pedig időlegesen már több ország (például Spanyolország, Svédország) nyúlt, mielőtt 1971. augusztus 15-én Nixon elnök meghirdette az úgynevezett „első fázist”.

Az ár- és jövedelempolitika új hulláma a nyugati világban az USA intézkedései jelentették a példát. A négy „fázis” mintájára készült például a „három fázis” Angliában.

Sok nyugati közgazdász azt vallja, hogy az árbefagyasztásnak és az erős árellenőrzésnek a gyors gazdasági növekedés időszakában nincs sok értelme. A kontroll szerrintük egyszerűen nem engedi a piac értékítéletét érvényesülni, sok termékbl hiány keletkezik. A probléma tehát nyitott. A kérdés: milyen gazdaságpolitikai intézkedésekkel lehet a jövőben a mostanihoz hasonló inflációs kurzust elkerülni. A válasz megtalálása még hosszú ideig fejtevést okoz majd a tőkés közgazdaságtudományban.

GONDA GYÖRGY—
LŐRINCZE PÉTER

Háború a Közel-Keleten győző és legyőzött nélkül

LE MONDE-TÉRKEP: A SZÍRIAI FRONT*

Csak a béketárgyalások során lehet értékelni

Le Monde

Tizenhét napon keresztül a szemlélők arra törekedtek, hogy a harcok lefolyását a hadviselők ellentmondó jelentései alapján igyekezzenek értékelni. Amióta a Biztonsági Tanács elrendelte a fegyverszünetet, az a kérdés kerül előtérbe, hogy ki kerül ki győztesen végül is ebből az erőpróbából — és egyáltalán lesz-e győztes? A kérdés feltevése már bizonyítja, hogy a válasz nem magától értetődő. A Biztonsági Tanács határozatának éppen az volt a célja, hogy egyik vagy másik tábor megakadályozza a döntő előny megszerzésében. Másrészt: csak a béketárgyalások során lehet értékelni majd a konfliktusban részt vevő felek által nyújtott különböző engedmények értékét.

Az megállapítható, hogy az arabok nem érték el kitűzött céljukat. Sikeres offenzíva után megtorpannak, majd visszahúzódtak, holott bevallott céljuk volt

* Az északi, szíriai frontot ábrázoló francia térképén a ferde sátrózású terület szaggatott vonalú határral az 1967-ben meghódított Golan-fennsík. A többi árnyékolt terület az izraeli csapatok által jelenleg megszállva tartott most elfoglalt rész. A csatorna-front térképén a vízi út jobb partján levő vízszintes sátrózású terület az egyiptomi csapatok által visszafoglalt részt jelöli a Szinai-félszigeten. A csatorna bal partján levő árnyékolt rész az izraeli hadsereg által újonnan megszállt, és az első fegyverszüneti határozat megszerzésével kiterjesztett körzetet mutatja.

az ellenség elűzése az izraeliek által 1967-ben meghódított területekről.

Ami az izraeliekkel, ők súlyos veszteségeket okoztak az ellenfélnek, de

nem tudták szétzúzni teljesen katonai potenciálját és nem tudták visszadobni az egyiptomi csapatokat a Szinai-félszigetről.

A kérdés most az, hogy el lehet-e fogadtatni a hadviselőkkel egyfajta „döntetlent”. Ez nyilvánvalóan a feltétele egy olyan rendezésnek, amely megakadályozhatja az újabb háború kirobbanását. Ami a frontok helyzetét illeti, az adott pillanatban az izraeli hadsereg szerzett előnyöket, s ezek még fokozódtak volna, ha a hadműveletek tovább folytatódnak. Különösen így volt ez a csatorna frontján. A szíriai fronton a vonalak többé-kevésbé stabilizálódtak, de úgy, hogy az izraeliek elég kiterjedt zónát foglaltak el az 1967-es tűzszüneti vonalon túl.

De senki se gondolja, hogy e késői és nem teljes sikerek nyomán izraeli győzelemről lehet beszélni. Éppen a félgyőzelmek azok, amelyek történelmi távlatban félvereségnek minősülnek! Ha Izrael nem nyerte volna meg az arab országok ellen oly teljesen az első három há-

borút, akkor a negyedik háborúban aratott sikerei nem tűnnének oly vitathatónak és keservesnek. És ugyanígy: ha az arabok nem veszítették volna el oly teljesen az első három összecsapást, akkor mostani, 17 napos vad ellenállásuk és harci kedvük nem bizonyulhatna oly jelentős és meghatározó politikai adanak minden jövődöbéli tárgyaláson!

A felszínes látszat ellenére nincs győző, sem legyőzött! Az arab-izraeli konfrontáció hosszú történetében most először fejeződik be egy háború úgy, hogy a fegyverek végleges döntést hoztak volna. Mindenáron el kellett kerülni, hogy a háború bármilyen

irányban végleges fegyveres döntést hozzon. Nyilvánvaló, hogy mindkét felet (és különösen Izraelt, amely a csatorna bal partján erőszakosan ki akarta volna használni előnyét) — erőteljes és sikeres nyomás érte.

Az események még igazat adhatnak azoknak, akik az utóbbi években Szadat elnök kezdeményezései és a különböző közvetítési kísérletek kudarca után úgy vélték, hogy csak egy új háborús robbanás méhéből születhet meg a tartós béke a Közel-Keleten — mert csak ez teheti kérdésessé a korábbi megmevedett status quót.

Philippe Herreman

Az infláció és az elnök

Basler Nachrichten

Nagyon sok megfigyelő szerint az infláció jobban árt Nixon elnöknek, mint a Watergate-botrány. A legutóbbi Gallup-közvélemény-kutatás eredményeiből kitűnik, hogy a megkérdezett amerikaiaknak csak 32 százaléka elégedett Nixon vezetési módszereivel, 59 százalékuk helyteleníti őket.

A San Clementében tartott sajtókonferenciáján Nixon kijelentette, hogy most háttal kell fordítani az elmúlt dolgoknak, és a nemzet sürgető problémáira kell összpontosítani a figyelmet. Csakhogy az amerikaiak éppen az utóbbiak kapcsán helytelenítik az elnök vezetési módszereit. Elsősorban nem az gondolkodtatja el őket, hogy mennyiben felelős Nixon a Demokrata Párt központja ellen végrehajtott betörésért, hanem az, hogy mit tesz az amerikaiakat erősen foglalkoztató és bennük nyugtalanságot keltő problémák megoldásáért.

A Watergate-ügyben a szenátus vizsgáló bizottságának érdeklődése most a hangszalagok körüli jogi vitára összpontosul. Az amerikaiakat azonban a választási hadjárat színterén mögötti manőverezéseiben vétkeseken kívül az is érdekli, hogy mikor érnek már véget az áremelkedések, lesz-e fűtőolajuk a téli hónapokban, és nem fosztják-e meg őket megszokott bifsztek-adagjuktól, mint az elmúlt nyáron.

A kormányzat elégtétellel állapítja meg, hogy szeptemberben csökkentek a nagykereskedelmi árak. Ez azonban csak a mezőgazdasági termékek 6 szá-

zalékos árcsökkenésének a következménye; de a mezőgazdasági termékek ára augusztusban 23 százalékkal emelkedett, a szeptemberi csökkenés csak ezt enyhíti 17 százalékra.

Az amerikai gazdasági tevékenységért felelős személyiségek több ízben hangoztatták, hogy az Egyesült Államok inflációja nem oly nagyarányú, mint más ipari országoké. Ez azonban nem vigasz a háziasszonynak, aki bevásárolni megy, az autósoknak, akiknek többet kell fizetnie, sőt, számos benzinállomáson nem is szolgálják ki, mert a tulajdonos túl alacsonynak tartja a benzin árát, és ezért sztrájkol.

A kormány azt is beismeri, hogy a létfenntartási index jövőre is növekszik. S Nixon népszerűsége továbbra is megszűnik ezt.

Menetrend

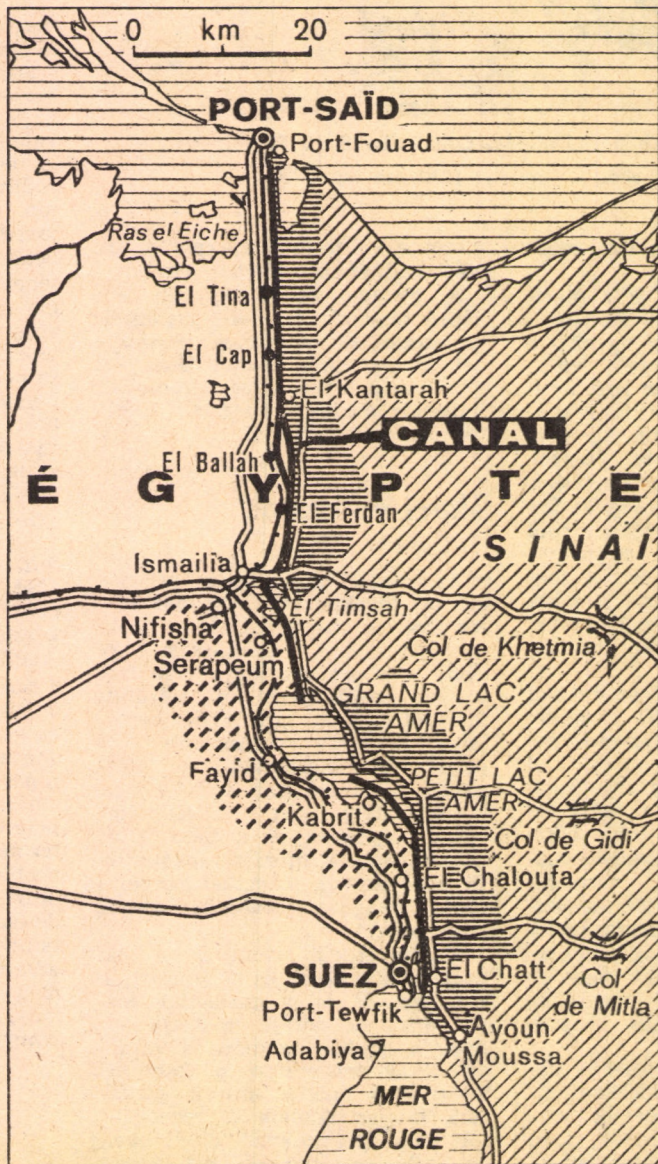
Canard Enchainé

A francia belügyminisztérium légi rendőrségének főnöke, név szerint Cham felügyelő — nem azonos Noé fiúgyermekével — azt a feladatot kapta, hogy az Orly repülőtérén zárjon le bizonyos kifutópályákat.

Magyarázat: A Szaúd-Arábiába és Líbiába induló hadianyag-szállítmányok innen indulnak minden este 21 órakor.

Az Izraelnek szánt alkatrészek csak 22 óra 30 perc-től emelkednek a levegőbe egy Boeing fedélzetén.

Csak nehogy összekeverjék a dolgot!

LE MONDE-TÉRKEP: A CSATORNA-FRONT*

El lehet-e fogadtatni egyfajta „döntetlent”